

УДК 004.8 (075.8):004.9 (075.8):316

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.24>

М. Ю. Слюсарь

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6423-9155>*аспірант кафедри управління та адміністрування  
Інженерного навчально-наукового інституту імені Ю.М. Потєбні  
Запорізького національного університету*

## ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО МЕРЕЖЕВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

**Постановка проблеми.** Сучасна цивілізація перебуває на етапі глибокої трансформації, зумовленої інтеграцією цифрових технологій у всі сфери суспільного життя. Поняття «мережева цивілізація» позначає новий тип соціальної організації, у якому взаємодія індивідів, інституцій та технологічних систем здійснюється переважно через глобальні інформаційні мережі. Її розвиток визначають три ключові чинники: стрімке зростання можливостей штучного інтелекту, поширення децентралізованих мережових архітектур і процеси цифрової еволюції. Штучний інтелект (ШІ) виступає не лише інструментом автоматизації, а й чинником переосмислення соціально-економічних моделей. Завдяки здатності обробляти великі обсяги даних, виявляти закономірності та генерувати прогнози, ШІ впливає на прийняття рішень у політиці, науці, бізнесі та культурі. Проте його інтеграція супроводжується етичними викликами, серед яких – питання прозорості алгоритмів, упередженості моделей та ризики концентрації технологічної влади. Децентралізовані мережі, зокрема блокчейн-технології, формують альтернативу традиційним централізованим інфраструктурам зберігання та передачі інформації. Вони забезпечують підвищений рівень безпеки, стійкість до цензури та розподіл контролю між учасниками мережі. Це відкриває перспективи для створення нових економічних екосистем, цифрової демократії та автономних організацій, що функціонують без централізованого управління. Цифрова еволюція в межах мережевої цивілізації відбувається у взаємодії технологічних, соціальних та культурних процесів. Людська ідентичність усе частіше має гібридний характер, поєднуючи фізичну та віртуальну присутність. Культурні практики, освітні моделі та форми економічної діяльності змінюються під впливом нових форматів комунікації, доповненої та віртуальної реальності, а також технологій «Інтернету речей». Лише за умови інтеграції технічного прогресу з гуманістичними цінностями можливо сформулювати стійку й справедливую цифрову екосистему, у якій штучний інтелект та децентралізовані мережі стануть

засобами підсилення, а не обмеження людського потенціалу.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** До першої групи віднесено праці, присвячені теоретичним рамкам переходу до мережевого суспільства: М. Кастельс сформував концепцію переходу від індустріального до мережевого типу суспільства, в основі якого соціальна логіка мережових зв'язків. М. Кастельс [6] надає теоретичну рамку для розуміння переходу від індустріального до мережевого типу суспільства, визначає соціальну логіку мережевого зв'язку, яку використовує як історичну і концептуальну відправну точку для аналізу цифрової еволюції. Е. Гідденс [5] розробив теорію рефлексивної модерності, прискорення соціальних процесів у глобалізованому світі. Його теорія рефлексивної модерності акцентує увагу на інтенсифікації простору та часу, що супроводжується зростаючою рефлексивністю соціальних практик. Друга група робіт представлена ідеями колективного інтелекту і мережевого пізнання: теорії колективного інтелекту (Thomas Malone, Anita Woolley та ін.), в основі яких колективні форми ухвалення рішень у мережевій цивілізації. П. Леві [7] розробив концепцію колективного інтелекту та розподіленого знання, що інтелектуальні процеси перестають бути індивідуальними й набувають колективного, розподіленого характеру завдяки цифровим мережам. Його концепція колективного інтелекту вказує на нову якість пізнання, де знання формується спільно, поза межами традиційних інституцій ієрархії, що відкриває перспективи для більш гнучких і адаптивних форм організації інформації та суспільного життя. Третя група включає роботи, присвячені дослідженню штучного інтелекту фундаментальних моделей. Bommasani et al. «On the Opportunities and Risks of Foundation Models» (2021) синтезує переваги та ризики великих «фундаційних» моделей (LLM, візійні моделі), визначає потенціал і загрози ШІ як рушія трансформацій у мережевій цивілізації. Н. Бостром [1] аналізує екзистенційні ризики розвитку надпотужних AI, необхідність етичних і політичних регуляцій, пов'язаних з розвитком надпотужних

машинних агентів. Його праця відкриває простір для дискусії про те, якою має бути відповідальна модерність у епоху штучного інтелекту, і як інтегрувати технології, що змінюють суспільство, з урахуванням фундаментальних цінностей і прав людини. *Четверта група робіт* включає ідеї, що стосуються алгоритмічного урядування, публічної сфери та інформаційні екосистеми. Це роботи Ю. Габермаса [3], що включають теорію публічної сфери та комунікативної дії. У контексті сучасної цифрової цивілізації ця концепція набуває особливого значення, адже питання полягає в тому, чи здатні цифрові платформи відтворювати умови для подібного раціонального дискурсу або ж, навпаки, підривати їх. *П'ята група робіт* включає аналіз проблем ідентичності, приватності і цифрової етики, які аналізували Л. Флоріді [12] – інформаційна етика, приватність, цифрове благополуччя та Ш. Зубофф [13] – концепція «капіталізму нагляду» та ризики для демократії й приватності. Соціологічні й філософські розвідки про ідентичність та приватність у цифрову епоху (Floridi, Zuboff, інші) зосереджуються на концептуальних наслідках цифрової трансформації. Л. Флоріді у цьому контексті пропонує концепцію інформаційної етики, що формує новий нормативний простір, в якому основним об'єктом стає сама інформація та її вплив на цифрову сутність людини. Ш. Зубофф [13] наголошує на небезпеках сучасного цифрового капіталізму, який вона називає капіталізмом нагляду. Таким чином, цифрова цивілізація постає як складний феномен, що одночасно відкриває нові горизонти раціонального дискурсу, колективного пізнання та технологічного прогресу, і породжує серйозні виклики, пов'язані з етикою, безпекою, владою і соціальною відповідальністю. Філософські концепції Габермаса [3], Гідденса [5], Леві [7], Бострома [1], Флоріді [12], Зубофф [13] допомагають глибше осмислити ці процеси, пропонуючи теоретичні інструменти для аналізу трансформації публічної сфери, ідентичності, знання та влади в епоху глобальної цифровізації.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.** Незважаючи на значний прогрес у філософських та соціологічних дослідженнях цифрової цивілізації, низка фундаментальних проблем залишаються недостатньо осмисленими і потребують подальшого аналізу. По-перше, питання, наскільки сучасні цифрові платформи дійсно відтворюють умови раціонального дискурсу, який забезпечує легітимність політичних рішень у публічній сфері, досі лишається відкритим [9]. Багато досліджень зосереджені на позитивних аспектах мережевої комунікації, тоді як системні проблеми фрагментації, дезінформації і маніпу-

ляції інформацією часто розглядаються лише окремо, без комплексної філософської рефлексії. По-друге, вплив цифрових технологій на трансформацію ідентичності та соціальних інституцій у глобалізованому світі вимагає глибшого синтезу концепцій рефлексивної модерності та колективного інтелекту. По-третє, питання етичної регуляції штучного інтелекту і інформаційних систем залишається неузгодженим у контексті глобальної цифрової цивілізації. Відсутність чітких механізмів для збалансування інноваційного розвитку та етичної відповідальності підкреслює потребу у нових нормативних моделях, які враховували б як права людини, так і технічні особливості мережевих систем. Останнім важливим аспектом є критичний аналіз нагядового капіталізму в основі якого небезпека концентрації інформаційної влади у руках великих цифрових корпорацій [8].

**Постановка завдання. Мета статті** полягає у всебічному філософському аналізі трансформацій суспільних інститутів і публічної сфери в умовах цифрової цивілізації, зокрема у визначенні ролі мережевих комунікацій, колективного інтелекту, етики штучного інтелекту та новітніх технологій децентралізації у формуванні сучасного соціального дискурсу і політичної легітимності. Для досягнення мети визначено такі цілі дослідження: 1. Проаналізувати концепцію публічної сфери Ю. Габермаса у світлі сучасних цифрових мереж і визначити межі її застосовності в умовах мережевої цивілізації. 2. Розглянути вплив процесів рефлексивної модерності, описаних Е. Гідденсом, на трансформацію ідентичності та соціальних інституцій у цифрову епоху. 3. Оцінити потенціал і ризики колективного інтелекту як нової форми соціального пізнання в цифрових мережах, спираючись на ідеї П. Леві. 4. З'ясувати етичні виклики розвитку штучного інтелекту, підкреслені роботами Н. Бострома та Л. Флоріді. Методологія дослідження базується на комплексному філософсько-аналітичному підході, який поєднує теоретичний аналіз класичних і сучасних концепцій із критичним осмисленням трансформацій цифрової цивілізації. Для досягнення поставлених цілей застосовуються такі методи: філософський аналіз – систематичне вивчення основних теоретичних концепцій, зокрема ідей Ю. Габермаса, Е. Гідденса, П. Леві, Н. Бострома, Л. Флоріді та інших, для виявлення їхнього значення у контексті цифрової трансформації суспільства. Історико-філософський метод включає розгляд еволюції суспільних інститутів і публічної сфери від класичних моделей до сучасних форм мережевої взаємодії, що дозволяє простежити логіку змін і виклики цифрової епохи. Критичний дискурс-аналіз – аналіз текстів, ідеологій і практик, пов'я-

заних із цифровими технологіями, блокчейном, штучним інтелектом та капіталізмом нагляду, що допомагає виявити приховані владні відносини і етичні проблеми. Метод аналізу великих даних (Big Data) у соціокультурному контексті включає використання технологій обробки та аналізу масивів цифрової інформації для виявлення закономірностей, трендів і структур у соціальних мережах, що дає змогу ідентифікувати механізми формування громадської думки та потенційні загрози дезінформації. Інтердисциплінарний підхід із залученням етики штучного інтелекту та теорії складних систем включає поєднання філософської рефлексії з інструментами системного аналізу для розуміння багаторівневих взаємозв'язків між технологіями, суспільством і етикою [2].

**Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.**

### **1. Трансформація публічної сфери Ю. Габермаса в епоху мережевої цивілізації: виклики та перспективи цифрового дискурсу**

Концепція публічної сфери Ю. Габермаса як простору раціонального дискурсу та політичної легітимації через комунікативну дію протягом десятиліть була фундаментом для розуміння демократичних процесів у модерних суспільствах. Однак розвиток цифрових технологій і формування мережевої цивілізації суттєво трансформували умови існування публічної сфери. З'явилися нові інформаційні платформи, що миттєво охоплюють широкі аудиторії, але разом із цим посилюються феномени інформаційної фрагментації, дезінформації, алгоритмічної фільтрації та цифрової поляризації. У цьому контексті дослідження ставить за мету переосмислити класичну теорію Ю. Габермаса, визначити, якою мірою цифрові платформи здатні забезпечити умови для справжнього раціонального дискурсу, який є основою демократичної публічної сфери. Особлива увага приділяється аналізу механізмів підтримки або руйнування комунікативної дії у цифровому середовищі, ролі нових форм взаємодії та колективного пізнання, нормативним викликам, пов'язаним із забезпеченням інформаційної справедливості і відкритості дискурсу [3]. Основні її концепти: 1. Публічна сфера (Public Sphere) – центральний концепт у філософії Юргена Габермаса, що означає соціальний простір, де громадяни збираються для відкритого і раціонального обговорення суспільних питань, формування громадської думки та легітимації політичних рішень. У класичному розумінні публічна сфера – це арена, де відбувається комунікативна дія, позбавлена тиску економічних і політичних інтересів. 2. Комунікативна дія (Communicative Action) – процес

обміну інформацією та аргументами, метою якого є досягнення взаєморозуміння і консенсусу серед учасників дискурсу. Комунікативна дія є основою демократичного діалогу і формування легітимної політики. Вона протиставляється стратегічній дії, спрямованій на маніпуляцію або досягнення особистих цілей. 3. Мережева цивілізація (Networked Civilization) – сучасний соціокультурний і технічний контекст, в якому цифрові мережі, платформи та інформаційні технології створюють нові умови для взаємодії, комунікації і формування суспільної думки, що характеризується високою швидкістю поширення інформації, децентралізацією комунікацій, але також і складністю контролю за достовірністю та якістю дискурсу. 4. Цифровий дискурс (Digital Discourse) – форми і способи спілкування, які виникають у цифровому середовищі, що включають соціальні мережі, форуми, блоги, онлайн-платформи. Цей дискурс має специфічні риси – асинхронність, масштабність, алгоритмічне опосередкування, що впливає на контент повідомлень. 5. Інформаційна фрагментація (Information Fragmentation) – процес розпаду інформаційного простору на ізольовані «бульбашки» або «ехокамери», де учасники отримують інформацію, що підтверджує їхні існуючі переконання. Це ускладнює діалог між різними групами і загрожує цілісності публічної сфери. 6. Дезінформація та маніпуляція (Disinformation and Manipulation) – цілеспрямоване поширення неправдивої або викривленої інформації для впливу на громадську думку або політичні процеси. У цифрових мережах такі практики набирають масштабів завдяки анонімності, швидкості поширення та складності перевірки фактів. 7. Алгоритмічна фільтрація (Algorithmic Filtering) – механізми, за допомогою яких цифрові платформи формують індивідуалізовані інформаційні стрічки, вибираючи контент на основі попередньої поведінки користувача. Це впливає на різноманітність інформації, яку отримує користувач, що може підсилювати інформаційну ізоляцію. 8. Колективне пізнання (Collective Intelligence) – ідея про те, що знання і розуміння можуть виникати у результаті спільної діяльності великої кількості індивідів, об'єднаних мережею. Колективне пізнання потенційно сприяє більш гнучкому і відкритому дискурсу, але його ефективність залежить від структури та якості взаємодії. 9. Інформаційна справедливість (Information Justice) – концепт, що включає рівний доступ до достовірної інформації, захист приватності та боротьбу з дискримінацією в інформаційному просторі. Інформаційна справедливість є передумовою для існування здорової публічної сфери в цифрову епоху. Ці концепти формують теоретичний фундамент для дослідження того, як традиційна публічна сфера

трансформується під впливом цифрових технологій та мережових структур, та які виклики стоять на шляху створення відкритого, раціонального і демократичного дискурсу в мережевій цивілізації [3].

Публічна сфера Ю. Габермаса залишається ключовою концепцією для розуміння демократичного дискурсу і політичної легітимації у сучасному суспільстві. Водночас трансформація суспільних комунікаційних практик під впливом цифрових технологій і формування мережової цивілізації ставить перед цією теорією низку нових викликів. Цифрові платформи відкривають безпрецедентні можливості для швидкого і масштабного обміну інформацією, створюють нові форми колективного пізнання і взаємодії, однак супроводжуються феноменами інформаційної фрагментації, дезінформації, алгоритмічної фільтрації та маніпуляцій.

Таким чином, публічна сфера потребує переосмислення та адаптації до реалій мережової цивілізації. Збереження і розвиток раціонального дискурсу можливі за умови усвідомлення нових ризиків та активного впровадження механізмів інформаційної справедливості, прозорості алгоритмів та етичних норм у цифровому середовищі. Лише через комплексне поєднання філософської рефлексії, технологічного розуміння та соціальної відповідальності можна сформувати публічну сферу, здатну підтримувати демократію й у цифрову епоху [3].

## **2. Вплив рефлексивної модерності Е. Гідденса на трансформацію ідентичності та соціальних інституцій у цифрову епоху**

Теорія рефлексивної модерності Е. Гідденса акцентує увагу на тому, що сучасне суспільство характеризується підвищеною рефлексивністю – здатністю індивідів і соціальних структур постійно переосмислювати і коригувати власні дії та інституції у відповідь на нові умови та інформацію. Ця рефлексивність супроводжується інтенсифікацією простору і часу, що означає прискорення соціальних процесів і послаблення традиційних локальних обмежень. У цифрову епоху ці процеси набувають нових рис. Цифрові технології, зокрема мережові комунікації та соціальні медіа, значно підсилюють можливості рефлексії, надаючи індивідам доступ до великих обсягів інформації, альтернативних точок зору та нових форм соціальної взаємодії. Це призводить до трансформації індивідуальної ідентичності, яка перестає бути фіксованою або детермінованою традиційними соціальними ролями, стає більш гнучкою, багатогранною та конструюється через цифрові практики. Одночасно під впливом рефлексивної модерності змінюються і соціальні інституції. Традиційні структури влади, сім'я, освіта, політичні органі-

зації втрачають монополію на контроль і значення в інформаційному просторі. Зростає роль мережових структур, децентралізованих форм організації та онлайн-спільнот, які здатні швидко адаптуватися до нових викликів. Ця динаміка створює як нові можливості для демократичної участі, так і ризики фрагментації і нестабільності соціального порядку [5]. Отже, теорія Е. Гідденса дозволяє глибше зрозуміти, як цифрова епоха перетворює основи самоусвідомлення та соціальної організації, відкриваючи перспективи для дослідження нових моделей ідентичності та інституцій у контексті глобальної цифрової мережі. Рефлексивна модерність, концепція якої розроблена Е. Гідденсом, визначає сучасний етап розвитку суспільства, що характеризується постійним переосмисленням соціальних норм і структур. У цифрову епоху, яка супроводжується стрімким розвитком інформаційних технологій і глобальною мережовою взаємодією, процеси рефлексивної модерності набувають нових особливостей, що суттєво впливають на трансформацію ідентичності особистості та соціальних інституцій. Однією з ключових ідей теорії Е. Гідденса є те, що у сучасному суспільстві ідентичність перестає бути фіксованою чи заданою традицією, натомість вона формується як безперервний проект, що реалізується через постійну рефлексію і вибір. Водночас, у цифровому середовищі відбувається розмивання традиційних меж між особистим і публічним, що породжує як нові можливості для самовираження, так і виклики, пов'язані з невизначеністю та тривожністю через нестабільність соціальних орієнтирів. Трансформації охоплюють також соціальні інституції, які в умовах цифровізації втрачають свою традиційну стабільність і монополію на владу та контроль. Цифрові технології сприяють децентралізації інституційної влади, розширенню участі громадян у суспільно-політичних процесах через онлайн-активізм та створення нових мережових форм організації. Отже, цифрова епоха, будучи безпосереднім проявом процесів рефлексивної модерності, радикально трансформує як індивідуальну ідентичність, так і соціальні інституції, відкриваючи широкі можливості для самореалізації і демократизації, водночас породжуючи складнощі, пов'язані з нестабільністю, фрагментацією і новими формами контролю [10].

## **3. Концепція колективного інтелекту П. Леві як нової форми соціального пізнання у цифрових мережах**

Концепція колективного інтелекту, запропонована П. Леві, виступає однією з ключових парадигм сучасного осмислення процесів соціального пізнання в умовах цифрової трансформації суспільства. П. Леві розглядає колективний інтелект не лише як суму індивідуальних знань,

а як якісно нове явище, що виникає внаслідок активної взаємодії між суб'єктами, об'єднаними цифровими мережами. У цьому контексті соціальне пізнання перестає бути прерогативою окремої особистості, а набуває характеру мережевого, динамічного процесу, що базується на принципах децентралізації, спільної кооперації та емерджентності знань. П. Леві акцентує увагу на тому, що інформаційні технології, зокрема Інтернет і цифрові платформи, створюють принципово нові умови для накопичення, обробки та трансформації інформації. Колективний інтелект у цій парадигмі виступає як інтегративна сила, яка здатна не просто агрегувати дані, а й породжувати нові форми розуміння і творчого осмислення дійсності. Це стає можливим завдяки тому, що знання розподілені між великою кількістю учасників, які, взаємодіючи через цифрові інтерфейси, формують мережу комунікації, яка є багатоплавною і гетерогенною. Однією з центральних характеристик колективного інтелекту в уявленнях П. Леві є емерджентність – властивість виникати як нова якість із складних взаємодій індивідуальних елементів системи, яка не може бути зведена до простого сукупного ефекту. Цей феномен дозволяє розглядати цифрові мережі як каталізатори процесів спільного пізнання, де синергія знань, досвіду та культурних кодів призводить до якісно нового рівня інтелектуальної діяльності. Іншою важливою рисою колективного інтелекту є принцип відкритості і доступності інформації, який забезпечує швидке поширення знань і стимулює активну участь широких верств суспільства у виробленні колективного розуміння. Ця особливість виступає основою для демократизації пізнавальних процесів, оскільки цифрові платформи дозволяють долати бар'єри простору і часу, сприяючи формуванню глобальних комунікативних спільнот, що спільно продукують знання [7]. Основними концептами, що визначають природу колективного інтелекту в мережевій епосі, є наступні: 1. Розподіл інформації та знань серед численних суб'єктів мережі без централізованого контролю. Цей процес знімає традиційні ієрархічні бар'єри і сприяє горизонтальній взаємодії, де кожен учасник може виступати як споживач і виробник знань одночасно. 2. Колективний інтелект у мережевій системі не є просто сумою індивідуальних знань, а проявляється як нова, складна якість, що виникає з багатоплавної взаємодії між учасниками. Емерджентність (виникнення нових якостей) забезпечує здатність мережі продукувати інноваційні рішення та нові форми пізнання. 3. У мережевому суспільстві основною рушійною силою колективного інтелекту виступає безперервна комунікація та колективна праця. Сучасні цифрові платформи стимулюють

колаборацію між розрізненими географічно та соціально акторами, об'єднуючи їх для спільного вирішення складних завдань. 4. Мережеві технології забезпечують миттєвий обмін знаннями та ресурсами, що значно підвищує динаміку колективного пізнання. Відкритість інформації стимулює демократизацію доступу до знань і зменшує інформаційне нерівенство. 5. У мережевому суспільстві індивід перестає бути автономним носієм знань і дедалі більше виступає як частина колективного розуму, що постійно оновлюється через взаємодію з іншими учасниками мережі. Ця трансформація суб'єктності є основою соціального конструювання реальності. 6. Колективний інтелект розглядається як складна система взаємозалежних інформаційних потоків і процесів, що функціонують у певній екології цифрових медіа і технологій. Ефективність такої системи залежить від якості каналів комунікації, стандартів обміну та здатності адаптуватись до змін. Цей концепт підкреслює значення міждисциплінарності та культурного різноманіття у формуванні колективного інтелекту. Коцепція колективного інтелекту П. Леві репрезентує важливий теоретичний інструмент для аналізу трансформацій соціального пізнання, яка відкриває перспективи розуміння суспільства як інформаційно-мережевої системи, у якій знання набувають нової якості завдяки колективній взаємодії та інформаційній кооперації. Таким чином, колективний інтелект у мережевому суспільстві є динамічним, відкритим і складним процесом, що базується на взаємодії, децентралізації та спільному творенні знань, що зумовлюють соціальні, культурні та технологічні трансформації сучасного суспільства [7].

#### **4. Етичні виклики розвитку штучного інтелекту Н. Бострома та Л. Флоріді та напрямки формування нормативних підходів**

Розвиток штучного інтелекту (ШІ) став одним із найважливіших технологічних і соціальних викликів сучасності, породжуючи низку етичних проблем, які активно досліджують такі провідні мислителі, як Н. Бостром і Л. Флоріді. Н. Бостром, відомий своїми працями з екзистенціальних ризиків і майбутнього штучного інтелекту, підкреслює потенційну загрозу, яку можуть нести надпотужні системи ШІ, якщо їх розвиток і впровадження не будуть контрольованими та етично врегульованими. Він наголошує на проблемі асиметрії інформації між творцями ШІ та суспільством, можливості втрати контролю над автономними системами, а також на необхідності розробки безпечних і прозорих механізмів управління, що запобігатимуть непередбачуваним чи катастрофічним наслідкам. Л. Флоріді, як один із провідних філософів інформації, зосереджується на етичних засадах інформаційного суспільства та розвитку «інформацій-

ної етики», що охоплює відповідальне ставлення до створення, обробки і поширення інформації, у тому числі через штучний інтелект. Він пропонує концепцію «етики четвертої революції», яка враховує не тільки технічні аспекти ШІ, а й його вплив на людську автономію, приватність, справедливість і цифрову гідність. У контексті нормативних підходів, обидва автори підкреслюють необхідність формування міждисциплінарних рамок, що поєднують технологічну експертизу, етичні норми і правове регулювання. Це передбачає створення прозорих стандартів розробки ШІ, механізмів відповідальності за його застосування, а також активної участі громадськості у визначенні принципів використання ШІ. Крім того, важливим напрямком є розробка політик, що забезпечують збалансований розвиток ШІ, уникнення технологічного детермінізму і врахування соціокультурних контекстів. Таким чином, етичні виклики розвитку штучного інтелекту, окреслені Н. Бостромом і Л. Флоріді, ставлять завдання не лише запобігти потенційним ризикам і небезпекам, а й сприяти формуванню нормативних підходів, які б гарантували відповідальний, справедливий і орієнтований на благо людства розвиток ШІ [1].

Етичні виклики розвитку штучного інтелекту, розглянуті Н. Бостромом та Л. Флоріді,

відображають різні, але доповнюючі підходи до розуміння потенціалу і ризиків ШІ. Бостром акцентує увагу на екзистенційних ризиках, пов'язаних із появою суперінтелекту, та необхідності контролю й безпеки для запобігання катастрофічним наслідкам. Флоріді фокусується на етичній інтеграції ШІ у соціальні та інформаційні процеси, підкреслюючи значення прозорості, відповідальності та захисту прав цифрової особистості. Обидва автори наголошують на важливості розробки нормативних механізмів, які дозволяють збалансувати інноваційний потенціал ШІ із забезпеченням безпеки, прозорості та дотриманням фундаментальних прав людини. Успішне формування нормативних підходів потребує міждисциплінарної співпраці, міжнародного діалогу і адаптації існуючих етичних і правових норм до нових умов [12].

**Висновки.** Майбутнє мережевої цивілізації за доби поширення штучного інтелекту, децентралізованих мереж та цифрової еволюції відкриває нові горизонти розвитку людства, які одночасно несуть як великі можливості, так і суттєві виклики. Децентралізовані мережі, в свою чергу, змінюють традиційні моделі влади і управління, розподіляючи контроль між учасниками системи та знижуючи залежність від

Таблиця 1

**Етичні виклики розвитку штучного інтелекту (ШІ) та основні напрямки формування нормативних підходів за ідеями Н. Бострома та Л. Флоріді**

| Категорія                         | Нік Бостром                                                                                                                                               | Лусіано Флоріді                                                                                                         | Напрямки формування нормативних підходів                                                                                                             |
|-----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Головні етичні виклики</b>     | Ризик суперінтелекту, який перевищує людський контроль<br>Проблема безпеки (AI alignment)<br>Можливість катастрофічних наслідків від неконтрольованого ШІ | Прозорість алгоритмів і відповідальність<br>Проблема «чорних скриньок»<br>Етика інформації та взаємодія «людина-машина» | Розробка принципів безпеки і контролю над ШІ<br>Забезпечення прозорості AI-систем<br>Впровадження етичних кодексів для розробників і користувачів ШІ |
| <b>Основний фокус</b>             | Екзистенційні ризики для людства через неконтрольований ШІ                                                                                                | Етична інтеграція ШІ у соціальні та інформаційні процеси                                                                | Нормативне врегулювання балансу інновацій та ризиків                                                                                                 |
| <b>Візія розвитку ШІ</b>          | Потенціал для радикальних змін, як позитивних, так і катастрофічних                                                                                       | Важливість етичного дизайну і «інформаційної етики» для відповідального використання технологій                         | Розробка норм, які враховують людські права, приватність і справедливість                                                                            |
| <b>Ключові поняття</b>            | AI alignment<br>Контроль над суперінтелектом<br>Екзистенційний ризик                                                                                      | «Інформаційна етика»<br>Прозорість і відповідальність<br>Права цифрової особистості                                     | Законодавче регулювання, етичні стандарти, міжнародне співробітництво                                                                                |
| <b>Рекомендації щодо політики</b> | Інвестиції у безпечний ШІ<br>Створення міждисциплінарних дослідницьких центрів безпеки ШІ                                                                 | Впровадження етичних стандартів розробки<br>Освіта і підвищення обізнаності про етику ШІ                                | Інтеграція етичних норм у всі етапи створення і застосування ШІ                                                                                      |
| <b>Погляд на регуляцію</b>        | Різне посилення контролю над розвитком ШІ для уникнення ризиків                                                                                           | Поступова адаптація існуючих етичних та правових норм під нові реалії цифрової епохи                                    | Баланс між інноваціями та безпекою, забезпечення прозорості систем                                                                                   |

*Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень*

централізованих інститутів. Цифрова еволюція не лише розширює технічні можливості, а й впливає на соціокультурні практики, формуючи нові цінності, норми і способи комунікації. Мережева цивілізація майбутнього стане більш гібридною, інтегруючи інтелектуальні технології та децентралізовані структури у соціальні, політичні та економічні процеси. Проте ця трансформація не позбавлена ризиків, так як виникають питання етичного характеру, безпеки даних, регулювання штучного інтелекту та забезпечення інклюзивності цифрового простору для всіх соціальних груп. **Перспективи подальших розвідок** мають бути зосереджені на глибшому вивченні взаємодії між штучним інтелектом і децентралізованими мережами, розробці ефективних моделей управління та регулювання нових цифрових екосистем, а також аналізі соціально-культурних наслідків цифрової еволюції. Таким чином, майбутнє мережевої цивілізації за доби штучного інтелекту, децентралізованих мереж та цифрової еволюції відкриває нові можливості для побудови більш відкритого, прозорого і ефективного суспільства.

### Література

1. Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин / пер з англ. Антон Ящук, Антоніна Ящук. Київ : Наш формат, 2020. 408 с.
2. Voronkova V. The formation of the concept of noosphere development of modern society in the conditions of information society. *Philosophy and Cosmology*. 2016. Вип.16. С. 179–189. URL: <https://ispcjournal.org/journals/2016-16/PC16-16.pdf>
3. Габермас Ю. Залучення іншого : студії з політичної теорії / пер. з нім.: А. Дахній. Львів : Астролябія, 2005. 416 с.
4. Giddens A. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge : Polity Press, 1984. P. 45–52.
5. Giddens A. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge : Polity Press, 1984. 402 p.
6. Кастельс М. Інтернет і Галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. Київ: ТОВ : Ваклер, 2007. 304 с.
7. L vy P. *Cyberculture*. Minneapolis : University of Minnesota Press, 2001. 233 p.
8. Масюк О. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на цифровізацію суспільства в умовах російсько-української війни. *Humanities studies : collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia : Publishing house «Helvetica»*, 2024. Вип. 21 (98). С. 55–62.
9. Слюсарь М.. Мережева свідомість як новий формат соціальної свідомості. *Educational discourse : collection of scientific papers / Chief Editor O. P. Kyvliuk, D. B. Svyrydenko Kyiv : LLC “Scientific Information Agency “Science-technologies-information”, 2025. Vol. 52(1-2). С. 68–76. URL: [https://www.journal-discourse.com/files/pdf/OD-52\\_1-2-2025.pdf](https://www.journal-discourse.com/files/pdf/OD-52_1-2-2025.pdf)*
10. Слюсарь Микита. Соціально-філософський дискурс мережевих платформ як каталізаторів когнітивного розвитку цифрового капіталізму. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: Publishing house “Helvetica”*, 2025. 23 (100). P. 124–133. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/335595/324487>
11. Tararoev Jakov, Horodyska Olga and Dolska Olga. Ontological Prerequisites for the Emergence of Scientific Cosmology in the Context of the Emergence and Development of the Scientific Thinking. *Philosophy and Cosmology*, 2024. Vol. 32. P. 60–73. <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/32/4>
12. Floridi L. *The Philosophy of Information*. Kingdom : Oxford University Press, 2011. 495 s.
13. Shoshana Zuboff. *The Age of Surveillance Capitalism*. USA: PublicAffairs, 2019. 704 s.

### Анотація

**Слюсарь М. Ю.** Філософське осмислення майбутнього мережевої цивілізації в контексті штучного інтелекту та технологій децентралізації. – Стаття.

У статті подано соціально-філософський аналіз перспектив розвитку мережевої цивілізації в контексті стрімкого поширення технологій штучного інтелекту, тенденцій децентралізації та загальної цифрової еволюції суспільства. Метою статті є комплексний філософський аналіз трансформацій соціальних інститутів та публічної сфери в контексті цифрової цивілізації, зокрема визначення ролі мережевих комунікацій, колективного інтелекту, етики штучного інтелекту та новітніх технологій децентралізації у формуванні сучасного соціального дискурсу та політичної легітимності. Концепція публічної сфери Й. Габермаса аналізується у світлі сучасних цифрових мереж, визначаються межі її застосовності в умовах мережевої цивілізації. Розглядається вплив процесів рефлексивної модерності, описаних Е. Гіденсом, на трансформацію ідентичності та соціальних інститутів у цифрову епоху. На основі ідей П. Леві розкриваються потенціал та ризики колективного інтелекту як нової форми соціального пізнання в цифрових мережах. Досліджуються етичні виклики розвитку штучного інтелекту, висвітлені в працях Н. Бострома та Л. Флоріді. Поняття «мережева цивілізація» позначає новий тип соціальної організації, в якій взаємодія між індивідами, інституціями та технологічними системами здійснюється переважно через глобальні інформаційні мережі. Її розвиток визначається трьома ключовими факторами: швидким зростанням можливостей штучного інтелекту, поширенням децентралізованих мережевих архітектур та процесами цифрової еволюції. Розглядається трансформація соціальних структур, економічних відносин та культурних практик під впливом алгоритмізації, автоматизації та розподілених систем управління. Проаналізовано потенційні сценарії взаємодії людини й технологій, включно з утвердженням нових форм колективної свідомості, етики цифрової взаємодії та глобальних мережевих цінностей. Доведено, що майбутнє мережевої цивілізації за доби штучного інтелекту, децентралізованих мереж та цифро-

вої еволюції відкриває нові можливості для побудови більш відкритого, прозорого і ефективного суспільства.

**Ключові слова:** мережева цивілізація, штучний інтелект, децентралізація, цифрова еволюція, колективна свідомість.

### Summary

***Slyusar M. Yu.* Philosophical reflection on the future of network civilization in the context of artificial intelligence and decentralization technologies. – Article.**

The article provides a socio-philosophical analysis of the prospects for the development of network civilization in the context of the rapid spread of artificial intelligence technologies, decentralization trends, and the general digital evolution of society. The purpose of the article is to provide a comprehensive philosophical analysis of the transformations of social institutions and the public sphere in the context of digital civilization, in particular to determine the role of network communications, collective intelligence, artificial intelligence ethics, and the latest decentralization technologies in shaping contemporary social discourse and political legitimacy. The concept of the public sphere by J. Habermas is analyzed in the light of modern digital networks, and the limits of its applicability in the conditions of network civilization are determined. The influence of the processes of reflexive modernity described by E. Giddens on the transformation of identity

and social institutions in the digital age is considered. The potential and risks of collective intelligence as a new form of social cognition in digital networks are revealed, based on the ideas of P. Levy. The ethical challenges of artificial intelligence development, highlighted by the works of N. Bostrom and L. Floridi, are explored. The concept of “network civilization” refers to a new type of social organization in which the interaction of individuals, institutions, and technological systems is carried out primarily through global information networks. Its development is determined by three key factors: the rapid growth of artificial intelligence capabilities, the spread of decentralized network architectures, and the processes of digital evolution. The transformation of social structures, economic relations, and cultural practices under the influence of algorithmization, automation, and distributed control systems is considered. Potential scenarios for human-technology interaction are analyzed, including the establishment of new forms of collective consciousness, digital interaction ethics, and global network values. It is proven that the future of network civilization in the era of artificial intelligence, decentralized networks, and digital evolution opens up new opportunities for building a more open, transparent, and effective society.

**Key words:** network civilization, artificial intelligence, decentralization, digital evolution, collective consciousness.

Дата надходження статті: 14.08.2025

Дата прийняття статті: 07.09.2025

Опубліковано: 30.09.2025